

КОНСПЕКТ

за държавен изпитен тест за завършване на БП „Психология“

1. Общотеоретични въпроси (11 въпроса)

- 1.1 *Основи на психологията*
- 1.2 *История на психологията*
- 1.3 *Етика за психолози*

2. Методология (25 въпроса + 1 отворен въпрос)

- 2.1 *Статистика*
- 2.2 *Експериментална психология*
- 2.3 *Психологически извод*
- 2.4 *Тестология*
- 2.5 *Качествени методи*
- 2.6 *Когнитивно моделиране*

3. Невронауки (11 въпроса)

4. Социална психология (11 въпроса)

5. Когнитивна психология (18 въпроса)

- 5.1 *Въведение в когнитивната наука*
- 5.2 *Възприятие*
- 5.3 *Памет и учене*
- 5.4 *Мислене, взимане на решения и решаване на проблеми*
- 5.5 *Език: психолингвистика*
- 5.6 *Език и мислене*

6. Клинична психология и психоанализа (11 въпроса)

- 6.1 *Клинична психология*
- 6.2 *Психоанализа*
- 6.3 *Психопатология*

7. Психология на личността (11 въпроса)

- 7.1 *Основи на психологията на личността*
- 7.2 *Клинични перспективи към психологията на личността*
- 7.3 *Психология на себепознанието*

8. Психология на развитието (11 въпроса)

9. Психология на труда и организационна психология (11 въпроса)

- 9.1 *Психология на труда*
- 9.2 *Организационна психология*

Основна литература за подготовка

- Арънсън, Е. (2009). *Човекът - социално животно*. София: Изд. „Дамян Яков“.
- Асенова, И. (2018). *Психопатология*. София: Изд. „Стено“.
- Атанасов, Н. (2017). *Теории за психичното развитие в психоанализата*. София: Изд. на НБУ.
- Бренър, Ч. (1999). *Увод в психоанализата*. София: Изд. „Планета 3“.
- Бърк, Л. (2012). *Изследване на развитието през жизнения цикъл*. София: Изд. „Дилок“.
- Джонев, С. (2015). *Качествени методи за изследване в социалните науки*. София: Ен Джи Би консултинг
- Дилова, М. (2008). *Експериментална психология на себепознанието*. София: Изд. на НБУ.
- Калинов, К. (2013). *Статистически методи в поведенческите и социалните науки* (трето преработено и допълнено издание). София: Изд. на НБУ.
- Канеман, Д. (2012). *Мисленето*. София: Изток-Запад.
- Кентауиц, Б., Родигър, Х., Елмс, Д. (2011). *Експериментална психология*. София: Изток-Запад.
- Мавлов, Л., Боянова, В. (2007). *Анатомия и физиология на човека*. София: Изд. РИА.
- Нелсън, Д., Куик, Дж. (2017). *Организационно поведение: Науката, реалният свят и вие*. София: Изток-Запад.
- Пенчева, С. (2000). *Когнитивна невропсихология*. София: Изд. „Веда Словена – ЖГ“.
- Ригио, Р. (2006). *Въведение в индустриалната/организационната психология*. София: Изд. „Дилок“.
- Сиймън, Дж., Кенрик, Д. (2002). *Психология*. София: Изд. на НБУ.
- Стаматов, Р. (2004). *Детска психология*. София: Наука и изкуство.
- Станович, К. (2010). *Нека мислим правилно за психологията*. София: Изток-Запад.
- Стърнбърг Р. (2012). *Когнитивна психология*. София: Изток- Запад.
- Тръл, Т., и Принстайн, М. Дж. (2016). *Клинична психология*. София: Изток-Запад.
- Шулц, Д., Шулц, С. (2006). *История на модерната психология*. София: Наука и изкуство.
- Baddeley, A., Eysenck, M. W., & Anderson, M. C. (2014). *Memory* (2nd edn). Hoboken: Taylor and Francis.
- Carroll D.W.(2004). *Psychology of Language*. 4th edition, Belmont, CA: Wadsworth/Thomson Learning.
- Cervone, D., & Pervin, L. A. (2013). *Personality psychology*. Hobokan, NJ: John Wiley & Sons.
- Lindsay, G., Koene, C., Øvreeide, H., Lang, F. (2008). *Ethics for European Psychologists*. Göttingen: Hogrefe & Huber Publishing.
- Plante Th. G. (2005). *Contemporary Clinical Psychology*. Hobokan, NJ: John Wiley & Sons.

ДЕТАЙЛЕН КОНСПЕКТ И ЛИТЕРАТУРА

1. Общотеоретични въпроси (11 въпроса)

1.1 Основи на психологията

Основни теоретични перспективи и методи на изследване в психологията. - Възприятие, памет, съзнание, учене, език и мислене, интелигентност, мотивация и емоции, личност. - Развитие в ранното детство, в юношеска и зряла възраст. - Психични разстройства.

Литература

Сиймън, Дж., & Кенрик, Д. (2002). *Психология*. София: Изд. на НБУ.

1.2 История на психологията

Психологически идеи през Античността – Демокрит, Хипократ, Платон, Аристотел. - Психологически идеи във философията на Новото време: британски емпиризъм (Джон Лок, Бъркли, Хюм), немски рационализъм (Лайбниц, Кант), екзистенциална философия (Шопенхауер, Ницше). - Възникване на психологията като експериментална наука: психофизика, Вилхелм Вунт, Ебингхаус, Вюрцбургска школа. - Основни психологични направления през 20 век: американски функционализъм, бихевиоризъм, гещалтпсихология, психоанализа, хуманистична психология, когнитивна революция. - Развитие на психологията в България.

Литература

Пирьов, Г. (2001). *Развитието на психологията в СУ "Св. Климент Охридски"*. София: Изд. „Веда-Словена“.

Ръсел, Б. (1994). *История на западната философия*, т. 1-3, София: Изд. „Хр. Ботев“.

Шулц, Д., Шулц, С. (2006). *История на модерната психология*. София: Наука и изкуство.

1.3 Етика за психолози

Основни етични теории: етика на добродетелите, етика на дълга (деонтология), утилитаризъм, етика основана на принципи; дескриптивни и нормативни етични теории; обща и професионална етика. - Етични кодекси на психолозите: етични принципи и стандарти на Американската психологическа асоциация; етичен мета-кодекс на Европейската федерация на психологическите асоциации (основни принципи и съдържание); етичен кодекс на Дружеството на психолозите в Република България.

Литература

Етичен кодекс на психолозите в Република България. (2005).

<https://bgpsychologists.files.wordpress.com/2014/06/bps-professional-ethics-code.pdf>

APA Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct. (2017). <http://www.apa.org/ethics/code/>

EFPA Meta-Code of Ethics. (2005). <http://ethics.efpa.eu/meta-code/>

Lindsay, G., Koene, C., Øvreeide, H., Lang, F. (2008). *Ethics for European Psychologists*. Göttingen: Hogrefe & Huber Publishing.

2. Методология (25 въпроса + 1 отворен въпрос)

2.1 Статистика

Променливи. скали на измерване на променливите. - Мерки за централна тенденция и за разсейване. - Генерална съвкупност и извадка: параметри и оценки. - Прост случаен подбор – изисквания. Измервания. Първоначална обработка на данните. - Корелация и взаимовръзки. Фактори, влияещи върху размера на корелационния коефициент на Пирсън. - Логика на проверката

на хипотези. Нулева и алтернативна хипотези. Извадково разпределение и стандартна грешка. - Проверка на хипотези чрез t-тест, t-тест за една извадка, за свързани и за несвързани извадки. - Дисперсионен анализ – логика и необходими условия. - Регресионен анализ – логика и необходими условия. - Непараметрични тестове: χ^2 анализ – логика и необходими условия. Определяне на степените на свобода при χ^2 анализ.

Литература

Калинов, К. (2013). *Статистически методи в поведенческите и социалните науки* (3-то издание). София: Изд. на НБУ.

2.2 Експериментална психология

Научен подход. Теории. Хипотези. - Операционализация на променливите. - Корелационни изследвания и интерпретация на резултатите от тях. - Експерименти с една независима променлива (планиране, описание, представяне на резултати – графично и таблично, интерпретация на резултати). - Факторни експерименти (планиране, главни ефекти и взаимодействия, представяне на резултати – графично и таблично, интерпретация на резултати). - Контрол при експериментите (техники за контрол, замърсяващи променливи). - Провеждане на експерименти (избор на изследвани лица, пилотни изследвания, избягване на влияние на експериментатора, избягване на влияния от изследваното лице, проверка за манипулация, дебрифинг). - Представяне и интерпретация на резултати от статистически тестове. - Стандарти за описание на емпирично изследване. - Стандарти за цитиране на използвани литературни източници.

Литература

Кентауиц, Б., Родигър, Х., Елмс, Д. (2011). *Експериментална психология*. София: Изток-Запад.

Станович, К. (2010). *Нека мислим правилно за психологията*. София: Изток-Запад.

Cozby, P. & Bates, S. (2015). *Methods in behavioral research*. New York: McGraw-Hill Education.

2.3 Психологически извод

Доверителни интервали и статистическа значимост. - Сравнения между индивидуални данни. Z- и T- скали. - Сила на ефекта. - Сензитивност и специфичност при психологическа диагностика.

Литература

Калинов, К. (2013). *Статистически методи в поведенческите и социалните науки* (3-то издание). София: Изд. на НБУ.

Матеев, С. (2014). Същественост и значимост на резултати от научни изследвания в психологията. *Научен електронен архив на НБУ*, <http://eprints.nbu.bg/2277/>

Cumming, G. (2012). *Understanding the new statistics. Effect sizes, confidence intervals, and meta-analysis*. New York, NY: Routledge.

2.4 Тестология

Същност на психологическото измерване. Теоретични основи на разработването и използването на тестове. Зараждане и развитие на тестовия метод. Скали и скалиране. Равнище на измерване с психологически скали. Типове тестове, основни свойства и статистики. - Тестови теории - Класическа тестова теория (СТТ). Основни понятия и идеи в СТТ. Основно уравнение, основни допускания и модели на СТТ. Предимства и недостатъци на СТТ. - Класическата тестова теория като теория за надеждността. Подходи за оценка на надеждността. Индекси за надеждност (еквивалентност, стабилност, вътрешна консистентност). Фактори, повлияващи индексите за надеждност. Източници на грешки. Типове грешки. Стандартна грешка на измерване. Интерпретация на оценките за надеждност. - Класическа тестова теория - анализ на айтемите и на скалите/ теста. Статистики на алтернативните отговори. Статистики на айтемите – индекси на трудност и дискриминативна сила. Статистики на скалите/ теста. - Тестови теории - Теория за

отговор на тестов въпрос (IRT). Обща характеристика. Основни идеи и понятия в IRT. Латентни черти. Характеристична крива на айтема. Основни допускания и модели на IRT. Предимства и недостатъци на IRT. - Валидност на резултатите от теста. Дефиниция на понятието за валидност. Връзка между надеждност и валидност. Основни видове валидност - съдържателна, критерийна и конструктна валидност.

Литература

- Анастаси, А., Урбина, С. (2001). *Психологическое тестирование*. Санкт-Петербург: Питер.
- Стоименова, Е. (2000). *Измерителни качества на тестовете*. София: Изд. на НБУ.
- Cohen, R. J, Swerdlik, M. E. (2005). *Psychological testing and assessment*, 6th ed. New York: McGraw-Hill.
- Crocker, L., Algina, J. (1986). *Introduction to classical and modern test theory*. New York: Holt, Rinehart, and Winston.
- Hambleton, R. K., Swaminathan, & H., Rogers, H. J. (1991). *Fundamentals of Item response theory*. Newbury Park, Ca.: Sage Publications, Inc.
- Kline, P. (1998). *The new psychometrics: Science, psychology and measurement*. London and New York: Routledge.
- Lord, F. M. (1980). *Applications of Item response theory to practical testing problems*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Lord, F. M., Novick, M. R. (1974). *Statistical theories of mental test scores*. Reading, MA: Addison-Wesley Publishing Company.
- Rust, J., Golombok, S. (2009). *Modern psychometrics: the science of psychological assessment*, 3rd ed. London and New York: Routledge.

2.5 Качествени методи

Качествени методи – определение, същност, приложение. - Качествените методи в клиничната психология – научни изследвания и практически приложения. - Интервюто в клиничната практика. - Наратив, проективни тестове и изследване на случай в клиничната психология. - Качествените методи в работен и организационен контекст: интервю, фокус групи, описание на случай, групово решаване на проблеми. - Качествени методи за изследване на деца. - Ролята на изследователя при изследване с качествени методи. - Обработка на резултати от качествени изследвания.

Литература

- Джонев, С. (2015). *Качествени методи за изследване в социалните науки*. София: Ен Джи Би консултинг.
- Banister, P. et al. (1994). *Qualitative methods in psychology: a research guide*. Berkshire: Open University Press.
- Cassell, C., Symon, G. (2004). *Essential guide to qualitative methods in organizational research*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Denzin, N., Lincoln, Y., eds. (2005). *The SAGE handbook of qualitative research*. Thousand Oaks: SAGE Publications.

2.6 Когнитивно моделиране

Моделиране на човешките познавателни процеси. - Конекционистки подход в моделирането на познавателните процеси. - Символен подход в моделирането на човешките познавателни процеси.

Литература

- Стърнбърг, Р. (2012). *Когнитивна психология*. София: Изток–Запад.

3. Невронауки (11 въпроса)

Устройство на централната нервна система. - Гръбначен мозък – структура и функции. - Мозъчен ствол – структура и функции. - Малък мозък – структура и функции. - Междинен мозък – структура и функции. - Краен мозък – обща характеристика. Първични, вторични и третични полета. - Челен дял – функции и хемисферни различия. - Теменен дял – функции и хемисферни различия. - Слепоочен дял – функции и хемисферни различия. - Тилен дял – функции и хемисферни различия. - Базални ганглии – структура и функции. - Лимбична система – структура и функции. - Вегетативна нервна система. - Периферна нервна система. черепномозъчни нерви. - Методи на изследване на мозъка. - Рефлексна дейност. - Обща телесна сетивност. - Специализирана сетивност. - Двигателни функции. Пирамидна и екстрапирамидна система. - Обща характеристика на висшите корови функции. - Гнозис и агнозии. - Пространствени функции и хемисферни различия. - Праксис и апраксии. - Езикови функции. Класификации и основи характеристики на афазииите. - Памет – видове памет. Паметови нарушения. - Внимание и екзекутивни функции. Нарушения на вниманието и екзекутивните функции. - Невропсихологични тестове за изследване на различните висши корови функции. - Невроендокринна регулация: хипоталамус – хипофиза – жлези с вътрешна секреция. - Невропсихологични аспекти на нормалното стареене и когнитивни профили на различните деменции. - Когнитивни нарушения в детска възраст.

Литература

- Мавлов, Л. (2000). *Фундаментална неврология*. София: Изд. „Бойко Стаменов“.
- Мавлов, Л., Боянова, В. (2007). *Анатомия и физиология на човека*. София: Изд. РИА Алтея.
- Асенова, И. (2009). *Невропсихология*. Благоевград.
- Райчев, Р., Райчева, М., Рашева, М., Матанова, В., Стоянова, К., Райчев, И. (2012). *Невропсихология*. София: Изд. Артик-2001.
- Пенчева, С. (2000). *Когнитивна невропсихология*. София: Изд. „Веда Словена – ЖГ“.
- Пирьова, Б. (2000). *Биологична психология*. София: Изд. „Веда Словена – ЖГ“.
- Larner, A. (2008). *Neuropsychological Neurology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ross, J. (2012). *Nervous system*. Elsevier.
- Kiernan, J., Rajakumar, N. (2014). *The human nervous system*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Pinel, J.P.J. (2014). *Biopsychology*. Boston: Pearson.

4. Социална психология (11 въпроса)

Предмет на социалната психология; социално поведение – дефиниране; равнища на анализ на социалното поведение – групово, индивидуално; междинни променливи при изследване на социалното поведение; социалната психология и другите социални науки – сходства и разграничение; основни теоретични парадигми – теории за социалното учене, теории за познавателното съответствие, теории за преработка на социалната информация (атрибутивни теории), теории за социалната размяна. - Методи на изследване в социалната психология – корелационен, експериментален, квази-експериментален; лабораторен и полеви; зависима, независима променлива; експериментална манипулация; източници на изкривявания при резултатите от социално-психологическите изследвания; етика на социално-психологическия експеримент. - Социално възприемане – формиране на впечатление – статични и динамични признаци за формиране на първото впечатление; ефект на първата и най-свежата информация; имплицитни теории за личността. - Възприемане на емоциите; лицева експресия и невербално поведение; невербални признаци за характера на взаимоотношенията между партньорите. - Атрибутивни теории – разбиране на причините за собственото и чуждото поведение. - Идеи на Хайдер за класификация на възприемани причини на поведението (вътрешни-външни, стабилни-нестабилни); приписване на причините за успех и неуспех. Атрибуиране и емоции – атрибутивна теория за емоциите на Шахтер и Сингер; теория за диспозиционния извод (Джоунс и Дейвис);

основна атрибутивна грешка; модел (куб) на Кели; причинни схеми – външна и вътрешна мотивация, ефект на наблюдател/действащ при атрибутивния процес, мотивационни изкривявания при атрибутирането – себепрепятстване. - Социално знание – познавателни схеми – дефиниране, видове и функции; познавателни схеми и възприемане на нова информация; схеми и запаметяване; схеми и правене на социални изводи; схеми и социално поведение. - Социални нагласи – дефиниране. Функционален подход за разбиране на нагласите (Д. Катц). Измерване на нагласите: скали-Търстоун, скали-Ликерт, семантичен диференциал. Начини на формиране на нагласите – класическо и инструментално обуславяне, социалното учене. Връзка на социалните нагласи и поведението – модел за планираното действие на Айзен и Фишбайн. Убеждаване и промяна на нагласите. Комуникационен модел – Ховланд. Теория за когнитивния дисонанс – Фестингер. - Социално влияние – равнища на социално влияние (вътрешно-външно; публично-лично). Конформизъм, съгласяване и подчиняване. Експерименти на Соломон Аш. Информационно и нормативно социално влияние. Стратегии и техники за получаване на съгласие. - Агресия. Биологични фактори. Влияние на средата. Индивидуални различия в агресивното поведение – агресията като личностова особеност. Връзката фрустрация – агресия. Социално учене и агресия. Медии и агресия. Механизми на редуциране на агресивните тенденции. - Просоциално поведение и алтруизъм. Социобиологични теории. Нормоцентричен подход – норма за реципрочност, норма за социална отговорност. Експерименти на Латане и Дарли – дифузия на отговорността. Икономически модел (загуба и полза) за помагането на Пилиавин. - Привличане и харесване. Потребност от афилиация. Пространствена близост и харесване; ефект на самото изложение; сходство; физическа привлекателност. Любов и близки взаимоотношения; теория на Рубин; теория на Стернберг; теория на Хендрик и Хендрик; типология на поведението при неудовлетвореност от близките взаимоотношения.

Литература

- Арънсън, Е. (2009). *Човекът - социално животно*. София: Изд. „Дамян Яков“.
- Андреева, Л. (1988). *Социално познание и междуличностно взаимодействие*. София: ЛИК.
- Джонев, С. (1996). *Социална психология*. София: Софи-Р, т. 1.

5. Когнитивна психология (18 въпроса)

5.1 Въведение в когнитивната наука

Взимане на решение и преценка: нормативни и дескриптивни теории. Теория на перспективите. - Евристики при преценка – достъпност, репрезентативност, закотвяне и недостатъчна корекция. - Език–психолингвистика и когнитивна лингвистика.

Литература

- Канеман, Д. (2012). *Мисленето*. София: Изток-Запад.
- Сърнбърг Р. (2010). *Когнитивна психология*. София: Изток-Запад.

5.2 Възприятие

Теории за възприятието: конструктивизъм.

Литература

- https://e-edu.nbu.bg/pluginfile.php/1436199/mod_resource/content/1/PSYB%20502_Lec12_2020.pdf

5.3 Памет и учене

Памет, видове памет, задачи за измерване на паметта, ефект на краищата. - Механизми на задържане и обработка на информацията според Многокомпонентния модел на работната памет

(Baddeley & Hitch, 1974; Baddeley, 2002). - Конструктивна памет. - Фактори при извличане на информация от дългосрочната памет. Ролята на контекста при припомняне.

Литература

Стърнбърг, Р. (2012). *Когнитивна психология*. София: Изток-Запад.

Baddeley, A., Eysenck, M. W., & Anderson, M. C. (2014). *Memory* (2nd ed.). Hoboken: Taylor and Francis.

5.4 Мислене, взимане на решения и решаване на проблеми

Индуктивни разсъждения и грешки при извод по индукция. - Разсъждения по аналогия: ролята на структурното и повърхностното сходство при съпоставяне по аналогия и извличане на база аналогия.

Литература

Стърнбърг, Р. (2012). *Когнитивна психология*. София: Изток-Запад.

Mayer, R. E. (1992). *Thinking, Problem Solving, Cognition*. 2nd edition. NY: W.H. Freeman.

5.5 Език: психолингвистика

Възприятие на речта. - Модели на значението. Знак и значение. Дума и понятие.

Литература

Carroll, D. W. (2004). *Psychology of Language*, 4th edition. Belmont, CA: Wadsworth/Thomson Learning.

Clark, H. H., Clark, E. V. (1977). *Psychology and Language. An Introduction to Psycholinguistics*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

5.6 Език и мислене

Когнитивна лингвистика. Теория за концептуалната метафора. - Ролята на тялото в човешкото познание. - Хипотеза, свързана с особеностите на тялото.

Литература

Casasanto, D. (2009). Embodiment of abstract concepts: good and bad in right-and left-handers. *Journal of Experimental Psychology: General*, 138(3), 351-67.

6. Клинична психология и психоанализа (11 въпроса)

6.1 Клинична психология

Предмет на клиничната психология, области на професионална реализация на клиничните психолози. - Клиничната психология и съседните дисциплини. - Понятие за психично разстройство. Понятие за норма в психологията. - Модели на психичните разстройства в психологията. - Психодиагностика в клиничната психология. - Мултимодалността като основен принцип в психодиагностиката. - Диагностичното интервю. - Психологически тестове в клиниката: самооценъчни тестове, проективни тестове. - Клинико-психологични интервенции: Социална хигиена и профилактика. Рехабилитация. Кризисни интервенции. Стрес и справяне. - Психотерапия и консултиране. - Детска клинична психология. - Изследвания в клиничната психология. - Професионални стандарти и етика.

Литература

Бонгар Б. и Бютлър Л.Е. (Ред.) (2002). *Пълен наръчник по психотерапия*. София: ЛИК.

Корсини Р. (Ред.) (1998). *Енциклопедия по психология*. София: Наука и изкуство.

Сиймън, Дж. Кенрик, Д. (2002). *Психология*. София: Изд. на НБУ.

Тръл, Т., и Принстайн, М. Дж. (2016). *Клинична психология*. София: Изток-Запад.

Plante Th. G. (2005). *Contemporary Clinical Psychology*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

6.2 Психоанализа

Психоанализата като наука и клинична практика. - Динамика на психична дейност: несъзнаваното. - Перспективата на развитието в психоанализата. - Теории за психичния апарат и психичните защитните механизми на Аза. - Основни единици на психоаналитичната психопатология. - Психоаналитичен процес и рамка. - Афект и контрол над афекта. - Процеси на символизация.

Литература

- Атанасов, Н. (2017). *Теории за психичното развитие в психоанализата*. София: Изд. на НБУ.
- Бренър, Ч. (1999). Увод в психоанализата. София: Изд. „Планета 3”.
- Лапнлаш, Ж., и Понталис, Ж.-Б. (2014). *Речник на психоанализата*. София: Колибри.
- Тодоров, О. (2006). *Психоанализата: фрагменти от едно въведение*. София: ЛИК.
- Томе, Х., Кехеле, Х. (2009). *Учебник по психоаналитична терапия*. София: Изд. на НБУ.
- Фройд, З. (2013). *Лекции за въведение в психоанализата*. София: Колибри.
- Milton, J., Polmear, C., Fabricius, J. (2004). *A Short Introduction to Psychoanalysis*. London: SAGE Publications.

6.3 Психопатология

Методи на изследване – интервю, събиране на анамнеза. - Изследване на психичен статус. - Симптоми, синдроми и диагноза, класификации. - Разстройства на възприятията. - Разстройства на мисленето. - Разстройства на интелекта. - Органични мозъчни синдроми, делир, хроничен мозъчен синдром, огнищни мозъчни синдроми – прояви, изследване. - Шизофрения, шизотипни и налудни разстройства, прояви, изследване и описание. - Шизофренни разстройства – видове, терапевтични подходи. - Афективни разстройства, изследване и описание на разстройствата на настроението. – Депресия. - Невротични, свързани със стрес и соматоформни разстройства. - Постравматично стресово разстройство. - Разстройства на личността и поведението в зряла възраст, прояви и описание. - Психични и поведенчески разстройства, които се дължат на употреба на психоактивни вещества.

Литература

- Асенова, И. (2018). *Психопатология*. София: Стено.
- Ачкова, М. (1996). *Психиатрия*. София: Изд. „Знание”.
- Голдберг, Д., С. Бенджамин, и Ф. Крийд. (1997). *Психиатрия в медицинската практика*. София: Фондация "Невронауки и поведение".
- Попов, Г. (2010). *Обща и клинична психопатология*. София: Стено.
- СЗО (2008). *МКБ-10. Психични и поведенчески разстройства*. София: Българска психиатрична асоциация.
- Sadock, B. J., Sadock, V. A., & Ruiz, P. (2014). *Kaplan & Sadock's synopsis of psychiatry: Behavioral sciences/clinical psychiatry*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.

7. Психология на личността (11 въпроса)

7.1 Основи на психологията на личността

Предмет, задачи и методи на психологията на личността. - Личностните черти: измерване, връзки с поведението. - Факторно-аналитични класификации на личностните черти: Кетъл, Айзенк, петте „големи”. - Мотивационни и емоционални черти на личността: потребности, интереси, ценности, темперамент. - Биологични основи на личността: Физиологични измервания, използвани в психологията на личността, физиологични корелати на екстраверсията и агресията, биосоциална теория на Р. Клонингер. - Фактори за развитието на личността: Как се изследва генетичната детерминация на личностните свойства? Доколко са генетично детерминирани основните личностни свойства? Взаимодействие между наследственост и среда. - Личностни различия между двата пола. - Личностните различия от еволюционна гледна точка.

Литература

- Зиновиева, И. (1997). *Диференциална психология*. София: Изд. „Албатрос“.
- Сиймън, Д., Кенрик, Д. (2002). *Психология*. София: Изд. на НБУ, глава 13.
- Тодоров, В. (1997). Към проблема за описанието на личността: петфакторен модел. В: *25 години Институт по психология: юбилеен сборник*. София: Акад. изд. „М. Дринов“.
- Larsen, R., Buss, D. (2008). *Personality psychology*. New York: McGraw Hill Education.

7.2 Клинични перспективи към психологията на личността

Психоаналитична перспектива: Фройд, Юнг, Адлер, Ерик Ериксън, Ерих Фром. - Хуманистична перспектива: А. Маслоу, К. Роджърс, Дж. Кели, Виктор Франкъл.

Литература

- Фройд, З. (1994). Очерк по психоанализа. В: Фройд, З. *Изкуството на психоанализата*. София: Евразия.
- Фройд, З. (2013). *Лекции за въведение в психоанализата*. София: ИК „Колибри“.
- Юнг, К. Г. (1995). *За основите на аналитичната психология: Тавистокски лекции 1935*. Плевен: ЕА.
- Адлер, А. (1997). *Смисълът на живота*. Плевен: ЕА.
- Маслоу, А. (2001). *Мотивация и личност*. София: Кибеа.
- Франкъл, В. (2001). *Лекарят и душата*. Плевен: Лече Артис.
- Франкъл, В. (2013). *Човекът в търсене на смисъл*. Пловдив: Хермес.
- Ellis, A., Abrams, M., Abrams, L. (2009). *Personality theories: Critical Perspectives*. London: SAGE.
- Ewen, R. (1993). *An introduction to theories of personality*. Hillsdale.
- Hjelle, L., A., Ziegler, D. J. (1992). *Personality theories*. New York: McGraw Hill.
- McAdams, D., P. (1994). *The Person*. San Diego, CA: Harcourt Brace.

7.3 Психология на себепознанието

Съдържание и структура на Аз-образа. - Процесът на себепознанието. - Функции на себепознанието в поведението и общуването. - Тенденциозност в себепознанието. - Себеоценката: същност, функции, връзка с жизнената адаптация.

Литература

- Дилова, М. (2008). *Експериментална психология на себепознанието*. София: Изд. на НБУ.

8. Психология на развитието (11 въпроса)

Основни теоретични дебати в теориите за развитието: Основни теоретични предположения и данни. - Функции на развитието. - Типове настъпващи промени. - Теорията на Пиаже за когнитивното развитие: основни предположения, стадии на когнитивното развитие, съвременен поглед върху теорията на Пиаже. - Психосоциална теория за развитието на Ерик Ериксън: основни предположения в теорията, стадии и промени по време на жизненият цикъл според Ериксън. - Жизнени кризи. - Развитие в кърмаческа възраст: когнитивни умения, физическо развитие, методи на изследване. – Привързване. - Развитие в предучилищна и ранна училищна възраст: Когнитивни умения, език, разсъждения по аналогия, решаване на проблеми, психосоциално развитие. - Развитие в средна и късна училищна възраст: социални взаимодействия; криза на идентичността; пубертет и юношество; рискови поведения. - Развитие в ранна зряла възраст: социални взаимодействия; криза на интимността; избор на професионална реализация и кариера. - Развитие в средна зряла възраст: криза на продуктивността; криза на средната възраст? Стабилност срещу промяна на ценностите; сблъсък с идеята за смъртта.

Литература

- Бърк, Л. (2012). *Изследване на развитието през жизнения цикъл*. София: Изд. „Дилорк“.
- Ериксън Е. (1996). *Идентичност, младост и кризи*. София: Наука и изкуство.

- Сиймън, Дж., Кенрик, Д. (2002). *Психология*. София: Изд. на НБУ.
- Славин, Р. (2004). *Педагогическа психология*. София: Наука и изкуство.
- Стаматов, Р. (2004). *Детска психология*. Пловдив: Издателска къща „Хермес“.
- Goswami U. (1998). *Cognition in children*. London: Psychology Press.
- Goswami, U. (2002). *Cognitive Development*. London: Blackwell Publishers.
- Miller, P. (1996). *Theories of Developmental Psychology*. New York: W.H. Freeman and Company.

9. Психология на труда и организационна психология (11 въпроса)

9.1 Психология на труда

Предмет на психологията на труда: Цели и същност. Историческо развитие на трудовата психология. Съвременни перспективи в развитието и сфери на приложение. - Проектиране на труда и анализ на работата: Цели, процедури и техники. Модел на Хекмън и Олдъм за дизайн на работата. Професиограма и длъжностна характеристика. - Мотивация за труд: мотивационни модели. Съдържателни и процесни теории за мотивацията за работа. Стимули за труд. - Удовлетвореност от труда – дефиниции, подходи и теории. Физически условия на труд и тяхното въздействие върху работещите. - Психологични и социални условия на труд и влиянието им върху работещите: фрустрация, монотонност и отегчение, психически тормоз на работното място (мобинг). - Стрес и професионален стрес: Теоретични подходи и стресогенни фактори. Стратегии за справяне. - Емоционално прегаряне (бърнаут): дефиниции, модели и теоретични подходи. Фактори, свързани с появата и развитието на бърнаут.

Литература

- Гостик, Е., Елтън, Ч. (2012). *Принцип на моркова*. София: Издателство „Класика и стил“.
- Иванова, А. (2000). *Какъв труд е нужен на човека? Психологически проблеми на съдържанието на труда*. София: Академично издателство “Проф. М. Дринов”.
- Илиева, С. (2009). *Ценности и трудова мотивация*. София: Университетско издателство „Св.Климент Охридски“.
- Илиева, С. (1998). *Привързаност към организацията*. София: Изд. «Албатрос».
- Ригио, Р. (2006). *Въведение в индустриалната/организационната психология*. София: Изд. „Дилор“.
- Brannick, M., Levin, E., Morgeson, F. (2007). *Job and work analysis: Methods, research, and applications for human resource management*. London: SAGE Publications.
- Cooper, C., Locke, E. (2000) *Industrial and Organizational Psychology. Linking Theory and Practice*. London: Blackwell Publishing.
- Muchinsky, P. (1997). *Psychology applied to work: an introduction to industrial and organizational psychology*. (5th edition). Brooks/ Cole Publishing company.
- Schabracq, Marc, Winnubst, J., Cooper, C.(Ed.). (2007). *The handbook of work and health psychology*. West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- Schultz, D., Schultz. S. (1998). *Psychology and work today*. (7th edition). Prentice Hall Inc.

9.2 Организационна психология

Предмет, задачи и цели на организационната психология: характеристики на всяка една организация. Организационни науки. Етапи в развитието на организационната психология. - Проектиране на структурата на организацията. Формална и неформална организация. Типове организационни структури. Етапи в проектирането на организационна структура. - Организационна култура. Равнища, измерения и функции на организационната култура. Доминиращи типове организационна култура. - Лидерство в организацията. Подходи и теории. - Мениджмънт и лидерство: подобия и различия. - Организационна власт и влияние. Видове власт. Източници на власт в организацията. Техники за оказване на влияние. - Комуникация в организацията. Комуникативни мрежи и модели: централизирани и децентрализирани. Видове комуникация.

Бариири пред ефективната комуникация. Комуникативни умения. - Конфликти: Дефиниции и теоретични подходи. Видове конфликти. Източници на конфликти в организацията. Последствия от конфликтите: функционални и дисфункционални конфликти. Стилоре и стратегии за справяне с конфликти. - Изграждане на екипи. Разлика между екип и група. Основни характеристики на екипа като организационна единица. Видове екипи. Етапи в развитието на екипа. Фактори за ефективност на екипа.

Литература

- Андреева, Л. (1998). *Социално познание и междуличностно взаимодействие*. София: ЛИК.
- Илиева, С. (2006). *Организационна култура: Същност, функции и промяна*. София: Университетско издателство "Св. Климент Охридски".
- Карабелъова, С. (2000). *Христоматия по управление на човешките ресурси*. София: ЛИК.
- Карабелъова, С. (2004). *Управление и развитие на човешкия потенциал*. София: Класика и стил.
- Нелсън, Д., Куик, Дж. (2017). *Организационно поведение: Науката, реалният свят и вие*. София: Изток-Запад.
- Панайотов, Д. (2003). *Организационно поведение*. София: Изд. на НБУ.
- Паунов, М. (2006). *Организационно поведение*. София: Сиела.
- Питърс, Т., Уотърман Р. (1988). *Към съвършенство във фирменото управление*. София: Наука и изкуство.
- Ригио, Р. (2006). *Въведение в индустриалната/организационната психология*. София: Изд. „Дилорк“.
- Фърнам, Е. (2012). *Индивидуалните различия на работното място: Изследване и обясняване*. София: Изток-Запад.
- Alessandra, A. J., Hunsaker, P. (1993). *Communicating at Work*. Simon and Schuster.
- Cooper, C., Locke, E. (2000). *Industrial and Organizational Psychology. Linking Theory and Practice*. London: Blackwell.
- Robbins, S. (1990). *Organizational Behavior: Concepts, Controversies, and Applications*. Prentice-Hall Publishing Inc.
- Hofstede, G., Hofstede, G.J. (2005). *Cultures and organizations: software of the mind*. New York: McGraw-Hill.
- West, M. (2005). *The essentials of teamworking: international perspectives*. West Sussex: Wiley.